

meer eenvormigheid te bekomen? En is dit realistisch?

Is het strafrecht een loterij geworden? Of met andere woorden: kan een verdachte inschatten welk gevolg er zal worden gegeven aan zijn daden? In België bestaan er geen relevante statistieken die ons inzicht kunnen bieden in de straftoemeting. Als we voortgaan op vergelijkingen tussen gelijkaardige dossiers blijkt het alvast onvoorspelbaar te zijn wat de uitkomst is van een strafprocedure. Dit werkt het gevoel van rechtsonzekerheid in de hand. Kunnen straftoemetingsrichtlijnen op het niveau van de rechter iets verhelpen aan deze rechtsonzekerheid? Tot nu toe krijgt deze vraag geen gehoor bij de Belgische beleidsmaker en roept het heel wat vragen op. Wie moet bijvoorbeeld deze richtlijnen opdragen aan de rechters? Een vergelijking met de burgerrechtelijke procedures leert dat er bijvoorbeeld kan worden gewerkt met indicatieve tabellen. Deze tabellen worden gebruikt door advocaten en toegepast door de rechters. Het systeem op zich is dus niet ondenkbaar. Buitenlandse experimenten met straftoemetingsrichtlijnen zijn niet over de hele lijn positief en mogen niet zomaar worden overgenomen binnen onze Belgische context.

Ook op het niveau van het parket kan er meer éénvormigheid worden nagestreefd. Wat het parket vordert in een zaak zal immers een belangrijke invloed hebben op de uitspraak van de rechter. Dergelijke werkwijze brengt de rechterlijke onafhankelijkheid niet in het gedrang. Een heikel discussiepunt is het gebrek aan openbaarheid betreffende de toepassing van vervolgingsrichtlijnen voor de parketmagistraten. De meningen zijn met betrekking tot dit onderwerp gelijk: er is nood aan meer transparantie over de vervolgingsrichtlijnen. De 'geheime' circulaire vormen een *pseudowetgeving* wat niet langer toelaatbaar is.

Overigens zijn de problemen op het niveau van de straftoemeting en op het niveau van de strafuitvoering communicerende vaten. Door een capaciteitstekort binnen de strafuitvoering wordt de voorlopige hechtenis oneigenlijk toegepast als bestraffende maatregel die in een latere fase wordt bevestigd en gedekt door een rechterlijke uitspraak. Verschillende studies lij-

ken deze tendens te bevestigen: voorlopige hechtenis wordt vaker toegepast als een onmiddellijke straf in reactie op inbreuken. Deze praktijk lijkt een reactie te zijn op de straffeloosheid die ontstaat doordat korte straffen niet langer worden uitgevoerd.

Stelling 5: Kan justitie voor alles een oplossing bieden? Moet de samenleving ook niet op andere terreinen trachten preventief op te treden om te vermijden dat bepaalde mensen in de criminaliteit terechtkomen?

Het Strafrecht wordt al te vaak aangewend om allerhande maatschappelijke en welzijnsproblemen aan te pakken. Onze overvolle gevangenissen zijn het gevolg van voorgaande (beleids) keuzes binnen diverse domeinen. Om politie en parket terug te plooiën op hun kerntaken zou er een duidelijk onderscheid moeten worden gemaakt tussen 'integraal welzijn' en 'integrale veiligheid'. Integrale veiligheid is een zaak van politie en parket. Integraal welzijn is echter de verantwoordelijkheid van heel wat andere diensten waarbij politie en parket wel als partner kunnen optreden maar niet langer de meid spelen voor problemen en beleidskeuzen van andere beleidsdomeinen.

Arne Dormaels*

RUBRIEK DESKUNDIGENONDERZOEK

Voorzitter: Filip D'Hont, Advocaat bij de balie te Gent, Lesgever Opleidingsinstituut voor Gerechtelijke Experts, U Gent.

Respondenten: Wim Van De Voorde, Professor in de gerechtelijke geneeskunde KU Leuven
Frank Hutsebaut, Professor strafrecht en criminologie KU Leuven

* Assistent aan de Hogeschool Gent, Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde, onderzoeksgroep '*Governing and Policing Security*' (GaPS) en lid van de Associatie onderzoeksgroep '*Governance of Security*' (GoFS), Associatie Universiteit Gent www.gofs.be.

Hans Nijboer, Hoogleraar bewijs en bewijsrecht aan de Universiteit van Leiden

Het deskundigenonderzoek is op dit moment niet meer uit het strafonderzoek weg te denken. Gezien de techniciteit en de complexiteit van sommige strafrechtelijke dossiers, is de magistraat verplicht zijn oordeel te steunen op de bevindingen van een specialist ter zake, zijnde de deskundige.

Echter, wanneer men vandaag op zoek gaat naar duidelijke wettelijke bepalingen omtrent het deskundigenonderzoek, tast men stevast in het duister. Op het jubileumcongres van Panopticon dat plaatsvond op 12 november, werd dan ook van de gelegenheid gebruik gemaakt om te onderzoeken of er verandering nodig is en vooral op welke manier deze verandering kan worden verwezenlijkt.

Over deze materie werd in de werkgroep gedebatteerd door WIM VAN DE VOORDE, professor in de gerechtelijke geneeskunde aan de Katholieke Universiteit van Leuven vergezeld van Frank HUTSEBAUT, professor deskundigenonderzoek aan de Katholieke Universiteit van Leuven en Hans NIJBOER, hoogleraar bewijs en bewijsrecht aan de Universiteit van Leiden. De werkgroep kende als voorzitter, Filip D'Hont, advocaat bij de Gentse balie en lesgever aan het Opleidingsinstituut voor Gerechtelijke Experts van de Universiteit Gent.

De voorzitter opent met de stelling dat het deskundigenonderzoek zoals het vandaag verloopt, zijn verdiensten heeft en blijkbaar goed werkt, gezien het nog steeds bestaat.

Frank HUTSEBAUT wijst op het feit dat het Wetboek van Strafvordering, daterende uit 1808, slechts één artikel kent met betrekking tot het deskundigenonderzoek, namelijk artikel 43 dat luidt als volgt: *“De procureur des Konings doet zich zo nodig vergezellen van een of twee personen die wegens hun kunde of beroep bekwaam geacht worden om de aard en de omstandigheden van de misdaad of het wanbedrijf te beoordelen.”* De conclusie is dan ook dat er met uitzondering van de regels die zijn tot stand gekomen in het kader van enkele specifieke wetgevingen zoals bijv. in verband met DNA- onderzoek en de meer alge-

mene wijzigingen door de Wet Franchimont nauwelijks een wettelijke regeling bestaat.

De vraag of er nood is aan een wettelijk kader, moet volgens Frank HUTSEBAUT zeker positief worden beantwoord, zeker als men bepaalde situaties naar de toekomst toe wil gaan voorkomen. Frank HUTSEBAUT verwijst daarbij naar de toestand die zich recent openbaarde bij een Brusselse rechtbank, weliswaar in burgerlijke zaken, waarbij bleek dat een deskundige die werd aangesteld, niet alleen zelf enkele strafrechtelijke veroordelingen had opgelopen, maar blijkbaar ook nog een ten aanzien van zijn onafhankelijkheid ontoelaatbare connectie vertoonde met de magistraat die hem had aangesteld.

Volgens Frank HUTSEBAUT bestaat de enige oplossing om dergelijke situaties de wereld uit te helpen in het ontwerpen van een consistent en transparant wettelijk kader, waarbij het cruciaal is dat wordt bepaald wie als deskundige kan worden aangesteld, op welke voorwaarden dit gebeurt, welke kwaliteit er moet worden geboden en vooral hoe men deze kwaliteit kan controleren.

Op deze manier kan volgens Frank HUTSEBAUT ook de groeiende vraag naar meer tegenspraak in het deskundigenonderzoek worden ondervangen. Als het door de deskundigen geleverde werk ab initio van een hogere kwaliteit is, zal de noodzaak aan tegenspraak wellicht minder groot worden.

Ook voor Wim VAN DE VOORDE is het behoud van het deskundigenonderzoek zoals het op heden wordt geregeld geen optie. De deskundige is volgens hem niet meer weg te denken uit het strafonderzoek. In bepaalde specifieke materies beschikt de magistraat nu eenmaal niet over de technische kennis die nodig is om met kennis van zaken te kunnen oordelen. Dan ziet ook hij als voornaamste probleem dat er op dit moment geen enkele garantie is met betrekking tot de kwaliteit van die deskundige. Er is dus nood aan professionalisering, certificering en accreditering.

Hans NIJBOER geeft hierop aan dat in Nederland vanaf 1 januari 2010 de Wet van 22 januari tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering

tot verbetering van de regeling van de positie van de deskundige in het strafproces, kortom de Wet Deskundige in Strafzaken, in werking zal treden. Hiermee worden de rechten en plichten die aan deskundigen worden gesteld tijdens het voorbereidende onderzoek en het onderzoek op de zitting vastgesteld. Daarnaast wordt een landelijk openbaar deskundigenregister opgezet. De kwaliteitseisen en regels voor toelating en verwijdering uit het register worden vastgelegd in een uitvoeringsbesluit.

Vernieuwend aan deze wet is het gegeven dat de specifieke procespositie van de deskundige als procespartij met een eigen 'standing' voor het eerst wordt erkend. Deze regelgeving bepaalt niet alleen de rechten, verplichtingen en bevoegdheden van de deskundige, maar ook de kwaliteit. De deskundigen in Nederland zullen zich moeten inschrijven in het 'Nederlandse Register van de Gerechtelijke Deskundigen'. Dit register is een neutraal instituut dat de normstelling regelt voor allerlei forensische deskundigen. Deze normstelling zal dan op individuele basis worden getoetst en ook hertoetst. Een inschrijving is namelijk slechts geldig voor vier jaar, daarna moet door de deskundigen opnieuw worden aangetoond dat zij de norm halen.

Uit de zaal komt de vraag waarom een dergelijk initiatief in België niet kan plaatsvinden.

Frank HUTSEBAUT wijst erop dat er bij het invoeren van het Gerechtelijk Wetboek in 1967 was voorzien dat er een Koninklijk Besluit zou worden uitgevaardigd waarin allerlei criteria met betrekking tot de deskundige zouden worden vastgesteld. In 2007 heeft men de regelgeving rond het deskundigenonderzoek gewijzigd en is het artikel dat voorzorg in het uitvaardigen van bovenvermeld K.B. gewoon geschrapt, zonder dat er ooit een K.B. is gekomen. Het gevoel leeft dan ook dat de problematiek rond het deskundigenonderzoek door de wetgevende en uitvoerende instanties helemaal niet au sérieux wordt genomen, wat er voor zorgt dat de bestaande regelgeving op heden quasi-nihil is. Dit gebrek aan ernst in hoofde van de overheid zal er volgens Wim VAN DE VOORDE voor zorgen dat vele deskundigen zullen afhaken, alleen al

om financiële redenen. De vigerende tarieven (in strafzaken) dekken immers niet eens de helft van de structurele kosten van een deskundige. De problematiek mag evenwel ook niet worden herleid tot het louter optrekken van de tarieven. Deskundigen moeten namelijk niet alleen blijken van vakkennis, maar ook van forensische en juridische kennis. De vraag is wie het verspreiden van deze kennis zal organiseren. Er is daartoe veel te weinig stimulans voor de universiteiten.

Frank HUTSEBAUT meent aanvullend dat deskundigen naast vakkennis en forensische kennis ook blijken moeten geven van onafhankelijkheid, ethiek en deontologie.

Hans NUIJBOER wijst erop dat de wetgevende molen in Nederland met betrekking tot het deskundigenonderzoek pas op gang is gekomen na een aantal incidenten, zoals daar zijn de Puttense en Deventer moordzaak en de Schiedammer parkmoord. Hij geeft aan dat in Nederland men reeds ervaring heeft in het opzetten van forensische opleidingen voor niet-juristen, waarbij als eindterm wordt gesteld dat de deskundige zoveel kennis moet hebben van het recht dat hij moet kunnen plaatsen waar de relevantie van de vraag die hem wordt gesteld, zich bevindt.

In de zaal vraagt iemand zich af of het Nationaal Instituut voor Criminologie en Criminalistiek die rol niet op zich kan nemen?

Wim VAN DE VOORDE meent dat het monopolie wat betreft de coördinatie van het deskundigenonderzoek niet mag worden toegekend aan een enkel instituut. Tegenspraak wordt dan immers helemaal onmogelijk gemaakt. Er zijn meerdere instituten nodig, niet alleen om het geheel praktisch mogelijk te maken, maar ook om de wetenschappelijke evoluties te kunnen volgen. Wat het NICC wél moet doen is het sluiten van samenwerkingsverbanden met de deskundigen opdat de datavergaring veel efficiënter en effectiever zou kunnen verlopen. Zoals het deskundigenonderzoek nu verloopt, is er een gevaar voor ont koppeling tussen de kennis in het wetenschappelijk onderzoek en de kennis die wordt toegepast op het terrein, met als grootste risico dat er

verouderde technieken worden gebruikt in het strafonderzoek.

Ook Frank HUTSEBAUT vraagt zich af of een enkel instituut niet ten koste zal komen van de onafhankelijkheid van de deskundigen. Dit instituut zal bovendien snel worden gepercipieerd als behorende tot de strafrechtelijke instanties.

Hans NUIBOER wijst erop dat het kostenplaatje hier opnieuw een rol gaat spelen. In Nederland wordt dit alles gefinancierd door de staatsbegroting. Echter is het ieder jaar een heel karwei om te beslissen op welke manier dit budget wordt gekanaliseerd naar de verschillende instanties.

De voorzitter, Filip D'HONT, vraagt zich af of het deskundigenonderzoek door deze stijgende kosten dan ook niet minder toegankelijk zal zijn? Frank HUTSEBAUT wijst erop dat het deskundigenonderzoek ook vandaag vooral toegankelijk is voor de mensen met geld. Hebben gerechtelijke deskundigen vandaag geen enkele zekerheid over wanneer ze worden betaald volgens de schamele tarieven die van toepassing zijn, dan moet ook worden vastgesteld dat deskundigen die worden aangesteld door de partijen dikwijls de meer begoede klasse als cliënteel hebben. Chris DILLEN maakte ter zake in zijn bijdrage *'De psychiaters-deskundigen in strafzaken: apen van justitie?'* de mooie vergelijking tussen de "20 jaar oude Trabant" voor justitie tegenover de splinternieuwe sportwagen voor de verdediging.

Echter, indien de onafhankelijkheid van de deskundige kan worden gewaarborgd, de kwaliteit van het werk beter wordt, de toegepaste methodes up-to-date worden gehouden en ook zowel de zittende als de staande magistratuur beter wordt opgeleid om te beslissen over de noodzaak aan een deskundige, zou het kostenplaatje op het einde van de rit moeten dalen. Er zullen namelijk minder tegenexpertises nodig zijn, minder onnodige aanstellingen worden gedaan en meer data voorhanden zijn.

Daartoe moet volgens Hans NUIBOER niet alleen aan de deskundigen forensische kennis worden bijgebracht, maar moet ook aan de juristen/magistraten een opleiding worden verschaft waardoor zij beter in staat zijn om de noodzaak

aan een deskundige in te schatten en bovendien de opdracht van die deskundige beter kunnen omschrijven. Een parket-magistraat getuigt vanuit de zaal dat de beslissing tot het aanstellen van een deskundige, dikwijls plaatsvindt op het bureau, lang voor de plaats-delict werd gezien.

Volgens Frank HUTSEBAUT worden bovendien de beroepsverenigingen van de verschillende soorten deskundigen best betrokken bij de hervorming. Zij zouden een grote rol kunnen spelen om de voor deskundigenonderzoek vereiste juridische/forensische kennis dwingend te gaan implementeren bij hun leden.

Om te eindigen laat Filip D'HONT zijn sprekers nog eens dromen en geeft hij ze carte blanche met betrekking tot de hervorming van het deskundigenonderzoek.

Het blijft bij de sprekers vrij stil en dat is te wijten aan het feit dat een dergelijke hervorming zodanig omvangrijk is dat het niet zomaar eventjes in een oogwenk kan worden uiteengezet. Men gaat er wel unaniem over akkoord dat een vernieuwd wettelijk kader broodnodig is en dat er in België hopelijk voor eenmaal niet wordt gewacht op een aantal incidenten vooraleer de wetgevende instanties hun werk gaan doen.

Laurence De Rudder*

RUBRIEK RECHTSHULP EN ADVOCATUUR

Uit de locomotieftekst en de reacties daarop blijkt overduidelijk dat de rubriek "rechtshulp en advocatuur" vele ladingen dekt. In de enge zin van het woord gaat het vooral over het wegwerken van de financiële barrières bij de toegang tot het gerecht en meer in het bijzonder in het voorzien door de Staat van de betaling van de advocaat die optreedt voor een minvermogende. Onder het thema kan echter ook een veel breder gamma van problemen worden ondergebracht die te maken hebben met de positie van de advo-

* Universiteit Gent, Assistent Vakgroep Strafrecht en Criminologie